

UNIVERSITATEA „NICOLAE TITULESCU”

FACULTATEA DE DREPT

ȘCOALA DOCTORALĂ

**TEZĂ DE DOCTORAT
(REZUMAT)**

**DREPTURILE MORALE DE AUTOR ÎN ERA
DIGITALĂ**

Coordonator științific:

Prof. univ. Viorel ROȘ

Student-doctorand:

Ruxandra VIȘOIU

București

2024

CUPRINS

INTRODUCERE.....	9
CAPITOLUL 1.....	17
ISTORIA DREPTURILOR MORALE ÎN ROMÂNIA.....	17
1.1. Legea presei din 1862	17
1.2. Legea nr. 126/1923	23
1.3. Decretul nr. 321/1956.....	26
1.4. Concluzii	29
CAPITOLUL 2.	31
DREPTURILOR MORALE ÎN LEGISLAȚIA ROMÂNĂ ACTUALĂ	31
2.1. Dreptul de a aduce opera la cunoștința publicului (dreptul de dezvăluire sau dreptul la divulgare)	32
2.1.1. Concepția subiectivă vs. concepția obiectivă asupra divulgării.....	35
2.1.2. Dreptul de a decide dacă opera va fi divulgată.....	36
2.1.3. Dreptul de a decide cum va fi divulgată opera	39
2.1.4. Dreptul de a decide când va fi divulgată opera	42
2.1.5. Epuizarea dreptului la divulgare.....	43
2.1.6. Divulgarea operelor postume	46
2.1.7. Divulgarea operelor comune și colective	57
2.1.8. Divulgarea corespondenței	59
2.1.9. Opera realizată la comandă și opera pe suport material.....	62
2.1.10. Alte cazuri speciale de divulgare.....	64
2.2. Dreptul de a pretinde recunoașterea calității de autor al operei (dreptul la paternitate)	66
2.2.1. Principiul adevăratului și unicului autor.....	69
2.2.2. Modalități de exprimare a dreptului la paternitate	73
2.2.3. Caracterile dreptului la calitatea de autor.....	81
2.2.4. Dreptul la paternitate și plagiatul	81
2.2.5. Piața de artă și falsa paternitate	87
2.2.6. Încălcarea dreptului la paternitate ca infracțiune	90
2.3. Dreptul de a decide sub ce nume va fi adusă opera la cunoștința publică (dreptul la nume)	92

2.3.1. Formularea dreptului la nume în legea română.....	92
2.3.2. Dreptul la nume ca drept moral distinct.....	93
2.3.3. Modalitățile de exprimare a dreptului la nume	95
2.3.4. Dreptul la nume în Convenția de la Berna.....	106
2.3.5. Motivația autorilor pentru a publica sub alt nume	109
2.3.6. Domenii în care întâlnim pseudonime.....	110
2.3.7. Dreptul la nume în legislația civilă.....	115
2.3.8. Caracterele dreptului la nume.....	116
2.3.9. Dreptul la nume și posibila sa evoluție în timp	119
2.4. Dreptul de a pretinde respectarea integrității operei (dreptul la integritate)	122
2.4.1. Inviolabilitatea la nivel internațional	123
2.4.2. Condițiile dreptului la integritate.....	126
2.4.3. Respectarea integrității operei de către cesionari.....	129
2.4.4. Corecturi și îndreptări	131
2.4.5. Suportul material al operei.....	134
2.4.6. Dreptul la inviolabilitate operelor de artă plastică amplasate în locuri publice	137
2.4.7. Adaptarea operei.....	142
2.4.8. Alte tipuri de transformări ale operei	144
2.4.9. Excepții ale inviolabilității operei	146
2.4.10. Când și câtă protecție impunem pentru portret și corespondență....	149
2.4.11. Caracterele dreptului la integritatea operei.....	151
2.5. Dreptul de a retracta opera (dreptul la retractare)	152
2.5.1. Istoria dreptului la retractare în România	153
2.5.2. Relația cu celelalte drepturi de autor	154
2.5.3. Condițiile dreptului la retractare.....	156
2.5.4. Dreptul de retractarea operei în dreptul comparat și la nivel internațional	161
2.5.5. Regimul dreptului de retractare	163
2.5.6. Cazuri de retractare a operei	166
2.5.7. Interdicția de retractare în cazul programelor pentru calculator.....	169
2.5.8. Viitorul dreptului de retractare	172
2.5.9. Concluzii	173

CAPITOLUL 3.	175
REGIMUL JURIDIC AL DREPTURILOR MORALE	175
3.1 Drepturile morale sunt strâns legate de persoana autorului	175
3.2. Drepturile morale sunt inalienabile	178
3.3. Drepturile morale sunt insesizabile	181
3.4. Drepturile morale sunt perpetue.....	182
3.5. Drepturile morale sunt imprescriptibile	185
3.6. Drepturile morale după încetarea din viață a autorului	187
3.7. Drepturile morale în cazul operei comune.....	196
3.8. Drepturile morale în cazul operei colective	202
3.9. Protecția drepturilor morale	205
3.10 Concluzii.....	209
CAPITOLUL 4.	211
DREPTURILE MORALE ÎN DREPTUL COMPARAT.....	211
4.1. Drepturile morale în alte legislații naționale.....	211
4.1.1. Drepturile morale în legislația Republicii Franceze	212
4.1.2. Drepturile morale în legislația Germaniei.....	218
4.1.3. Drepturile morale în legislația Regatului Unit	222
4.1.4. Drepturile morale în legislația SUA.....	224
4.2. Drepturile morale în convențiile internaționale	232
4.2.1. Drepturile morale în Convenția de la Berna.....	233
4.2.2. Drepturile morale și Acordul privind aspectele comerciale ale drepturilor de proprietate intelectuală (TRIPS)	237
4.2.3. Drepturile morale și Tratatul OMPI privind interpretările și execuțiile și fonogramele (WPPT)	241
4.2.4. Drepturile morale și Tratatul OMPI privind drepturile de autor (WCT).....	245
4.2.5. Drepturile morale în Declarația Universală a Drepturilor Omului (DUDO)	246
4.2.6. Alte tratate internaționale	248
4.3. Drepturile morale în legislația Uniunii Europene	251
4.3.1. Drepturile morale și TFUE	253
4.3.2. Directive în materia drepturilor de autor	256

4.3.2.1. Directiva 2009/24/CE privind protecția juridică a programelor pentru calculator	257
4.3.2.2. Directiva 2006/115/CE privind dreptul de închiriere și de împrumut	258
4.3.2.3. Directiva Consiliului 93/83/CEE privind programele prin satelit și retransmisia prin cablu	259
4.3.2.4. Alte directive în domeniul drepturilor de autor.....	259
4.3.3. Către un drept uniform al drepturilor de autor în UE?	261
4.3.4. EUIPO și Observatorul European	262
4.4. Concluzii	263
CAPITOLUL 5.....	265
DREPTURILE MORALE ȘI DREPTURILE CONEXE	265
5.1. Protejarea drepturilor artiștilor	265
5.1.1. Drepturile morale pentru autori vs. artiști	268
5.1.2. Regimul drepturilor morale ale artiștilor	274
5.1.3. Drepturile morale ale artiștilor la nivel internațional	275
5.2. Drepturile morale și producătorii de înregistrări sonore sau audiovizuale	278
5.3. Drepturile morale și organismele de radiodifuziune și de televiziune ..	280
5.4. Concluzii	281
CAPITOLUL 6.	283
ALTE CREAȚII ȘI DREPTURILE MORALE.....	283
6.1. Drepturile morale în cazul programelor pentru calculator.....	283
6.1.2. Protecția programelor pentru calculator	283
6.1.3. Programele de calculator în legislația Uniunii Europene	285
6.1.4 Programele pentru calculator în convenții internaționale.....	287
6.1.5. Programele pentru calculator create de autori angajați.....	288
6.1.6. Programele pentru calculatoare și lipsa dreptului de retractare	289
6.1.7. Evoluția programelor și a drepturilor morale	292
6.2. Non-fungible tokens (NFT-uri)	294
6.3. Drepturile morale ale doctoranzilor.....	298
6.4. Ghostwriters și drepturile morale	304
6.5. Inteligența artificială: creatoare? plagiatoare? titulară de drepturi?	310
6.5.1 Ce este inteligența artificială.....	311
6.5.2 Unde găsim inteligența artificială	311

6.5.3	Perspectiva reglementării în domeniul inteligenței artificiale	313
6.5.4	Inteligența artificială în jurisprudență.....	317
6.5.5	Titularul dreptului de autor pentru creațiile inteligenței artificiale.....	319
6.5.6	Drepturile morale de autor pentru realizările Inteligenței Artificiale	320
6.6.	Opera derivată	323
6.7.	Concluzii	328
CAPITOLUL 7.....		330
EXAMENUL JURISPRUDENȚEI ÎN MATERIA DREPTURILOR MORALE.		330
7.1.	Drepturile morale în jurisprudența română.....	330
7.1.1.	Suportul material al operei. Condițiile dreptului la retractare.....	330
7.1.2.	Transmiterea drepturilor morale prin succesiune. Reducțiunea liberalităților în materia drepturilor nepatrimoniale.....	335
7.1.3.	Încălcarea dreptului la paternitatea operei. Prejudiciu moral și despăgubiri	339
7.1.4.	Despăgubiri morale pentru încălcarea drepturilor morale. Contract de cesiune. Decizie ICCJ.....	343
7.1.5.	Drept la integritate. Daune morale. Decizie ICCJ	348
7.1.6.	Dreptul la divulgare. Presumția calității de autor	353
7.1.7.	Drepturile morale ale artiștilor interpreți și executanți. Subiectul drepturilor morale.....	357
7.1.8.	Operă comună vs. operă colectivă. Dreptul de paternitate și daune morale	362
7.1.9.	Operă fotografică originală. Difuzare TV.....	367
7.1.10.	Operă fotografică. Design de ambalaj	371
7.1.11.	Încălcarea dreptului la nume. Pseudonim netransparent	374
7.1.12.	Traducerile, operele și însușirea fără drept a calității de autor. Comiterea unei infracțiuni prin copierea traducerii.....	377
7.1.13.	Drepturi de autor si drepturi conexe. Vânzarea unui CD cu compilații muzicale	381
7.2.	Drepturile morale în jurisprudența națională a altor state și a CJUE....	385
7.2.1.	Decizie CJUE. Parodie vs. dreptul moral la integritatea operei.....	385
7.2.2.	Jurisprudență SUA. Recunoașterea dreptului la integritatea operei .	389
7.2.3.	Dreptul la integritatea operei în Canada. Transformarea unei opere de Crăciun	394

7.2.4. Lucrare murală în India. Dreptul la integritatea operei	398
7.2.5. Cazul Dastar. Dreptul la calitatea de autor	403
7.2.6. Podul Santiago Calatrava din Bilbao. Drepturile morale ale arhitectului.....	408
7.2.7. Dreptul la informare. Drepturile patrimoniale și morale de autor.....	412
7.3. Concluzii.....	414
CAPITOLUL 8.	416
DREPTURILOR MORALE DE AUTOR ÎN VIITORUL APROPIAT	416
8.1. Argumente în favoarea viitorului drepturilor morale	417
8.2. Argumente în defavoarea drepturilor morale.....	427
8.3. Viitorul drepturilor morale de autor	429
8.4. Concluzii	432
CAPITOLUL 9.	433
CONCLUZII.....	433
BIBLIOGRAFIE.....	438

Drepturile morale au fost întotdeauna un subiect destul de controversat în domeniul dreptului de autor. Impuse în majoritatea țărilor din lume prin Convenția de la Berna, recunoscute în majoritatea jurisdicțiilor naționale, dar și respinse parțial în altele (poate cel mai important, în SUA), drepturile morale au o istorie interesantă.

Acestea își au originea în jurisprudența franceză, așa-numitul *droit moral*, recunoscut încă din sec. XIX. În anul 1928, Convenției de la Berna i s-a adăugat art. 6 bis care introduce două drepturi morale: dreptul la paternitatea operei și dreptul autorului de a se opune oricărei modificări care să îi prejudicieze onoarea sau reputația. În legislația română actuală, avem însă un număr mai mare de drepturi morale, cinci mai exact: dreptul la divulgare, la paternitate, nume, integritate și dreptul la retractarea operei.

Dar poate și mai interesantă decât istoria și evoluția lor este direcția în care se îndreaptă. Tocmai de aceea am și ales ca tema lucrării drepturile de autor „în era digitală”. Fiindcă poate fi fascinant să analizăm trecutul, dar până la urmă prezentul și viitorul au cea mai mare miză practică. Elemente cu caracter de noutate precum inteligența artificială (AI), programele pentru calculator, NFT-urile, toate au pus și pun în continuare probleme atunci când vine vorba de drepturile de autor și drepturile morale, în particular.

Ajungem astfel să ne punem o serie de probleme: sunt oare drepturile morale de autor încă de actualitate? Va trebui oare legislația să fie îmbunătățită? Ce regim vor avea creațiile inteligenței artificiale, cine va fi considerat autorul lor? Schimbarea în societate este inevitabilă. Adaptarea, pe de altă parte, este opțională. Dar este și singura cale care ne duce cu adevărat spre progres.

Lucrarea a fost împărțită în mai multe capitole și subcapitole, cu ajutorul cărora am parcurs cele mai importante aspecte privitoare la drepturile morale de autor. După introducere, în **Capitolul I** am reliefat istoria drepturilor morale, raportat strict la teritoriul românesc. Și mă refer la „teritoriul românesc”, nu neapărat la „România”, fiindcă acest tip de drepturi au existat în legislație încă dinainte ca România să aibă forma din zilele noastre. Încă din sec. XIX avem mențiuni importante privind drepturile de autor în Legea presei din anul 1862, sub domnitorul Al. I. Cuza. Textul vedea dreptul de autor ca pe un drept de proprietate, dar reprezintă un început valoros pentru reglementarea proprietății intelectuale. A urmat Legea nr. 126/1923 asupra proprietății literare și artistice, legislație a României interbelice. Aceasta elimina cerința depozitului și prevedea un drept moral al controlului pentru autori (precursor al drepturilor morale de astăzi). Și, în cele din urmă, urmează Decretul nr. 321/1956 privind dreptul de autor. Deși a fost emis sub un regim comunist, decretul a creat un bun context pentru legislația

modernă în materia proprietății intelectuale și menționează expres drepturile personale nepatrimoniale.

În **Capitolul II** al lucrării, m-am referit la drepturilor morale în legislația română actuală. Art. 10 din Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe enumeră cele cinci drepturi morale: (a) dreptul la divulgare (de a decide dacă, în ce mod și când va fi adusă opera la cunoștința publică); (b) dreptul la paternitate (de a pretinde recunoașterea calității de autor al operei); (c) dreptul la nume (de a decide sub ce nume va fi adusă opera la cunoștința publică); (d) dreptul la integritate (de a pretinde respectarea integrității operei și de a se opune oricărei modificări, precum și oricărei atingeri aduse operei, dacă prejudiciază onoarea sau reputația sa); (e) dreptul la retractare (de a retracta opera, despăgubind, dacă este cazul, pe titularii drepturilor de exploatare, prejudiciați prin exercitarea retractării).

Mai departe, am analizat în parte fiecare dintre aceste drepturi, raportat la lege, doctrină și jurisprudență. De pildă, în cazul dreptului la nume (*dreptul de a decide sub ce nume va fi adusă opera la cunoștința publică*) am studiat felul în care este formulat dreptul în legislația actuală, dacă poate fi considerat ori nu un drept moral distinct, modalitățile sale de exprimare, dacă îl regăsim în Convenția de la Berna, motivele pentru care autorii publică sub alt nume, unde regăsim pseudonime, caracteristicile dreptului la nume și evoluția sa în timp. De asemenea, în cadrul capitolului II am făcut și o serie de propuneri *de lege ferenda*, care au ca scop simplificarea actualei legislații și oferirea unei structuri care să fie mai ușor de implementat în practică. De pildă, în cazul dreptului la nume vedem o posibilă consolidare alături de dreptul la paternitate, având în vedere că numele este el însuși o „componentă” a autorului.

După analiza fiecărui drept moral în parte era firesc să ne aplecăm asupra regimului juridic al drepturilor morale, tratat pentru toate drepturile împreună, în **Capitolul III** din lucrare. Drepturile morale de autor au un regim juridic specific, ce rezultă din art. 11 alin. (1) a Legii nr. 8/1996. Textul legal prevede că autorul nu poate renunța sau înstrăina acest tip special de drepturi, de unde rezultă o serie de caracteristici ale drepturilor nepatrimoniale de autor: drepturi strâns legate de persoana autorului, inalienabile, insesizabile, perpetue, imprescriptibile.

Doctrina amintește că drepturile morale sunt drepturi ale personalității (lucru ce ținem să menținem că este specific oricărui drept moral, nu doar a drepturilor morale de autor). Așadar, indiferent ce sume ar primi autorul în urma unei cesiuni, indiferent ce foloase i s-ar promite pentru a oferi creația sa altei persoane, cu toate drepturile aferente (nu doar patrimoniale, cât și nepatrimoniale), legătura în cauză persistă. Deși aceste drepturi sunt strâns legate de persoana autorului, există și o aparentă excepție: exercițiul

drepturilor de divulgare, paternitate și integritate a operei se transmit moștenitorilor sau, după caz, organismelor de gestiune colectivă, când autorul decedează. Puternicul atașament dintre autor și drepturile sale nepatrimoniale constituie baza pentru existența lor în sine. Dar ca orice atașament puternic, este și extrem de problematic. Tocmai de aceea, sistemul american de drept, bazat pe *copyright*, a fost și este în continuare extrem de rezervat în a recunoaște această categorie specială de drepturi și preferă să prioritizeze libertatea autorilor de a înstrăina după placul lor creațiile cu drepturi aferente, în scop comercial.

Pe lângă faptul că sunt strâns legate de autor, drepturile morale sunt și inalienabile. Altfel spus, oricât de mult ar dori părțile să transfere drepturile morale printr-un contract de cesiune, indiferent de voința lor reală și oricât de puternică ar fi aceasta, legea nu poate fi încălcată. Este vorba mai exact de art. 11 din Legea nr. 8/1996, text legal imperativ și care nu poate fi ocolit: *drepturile morale nu pot face obiectul vreunei renunțări sau înstrăinări*. În plus, inabilitatea este unul dintre cele mai importante aspecte când ne referim la drepturile morale de autor și poate cu cea mai importantă miză din punct de vedere practic. Prin aceste norme imperative, legiuitorul dorește să îl protejeze pe autor de el însuși, indicând o excepție de la regula conform căreia persoanele pot dispune liber de patrimoniul propriu și elementele ce îl compun.

Precum inalienabilitatea, caracterul insesizabil al drepturilor morale are de asemenea consecințe practice importante. Legea nu prevede expres acest caracter al drepturilor nepatrimoniale, art. 11 din Legea nr. 8/1996 făcând referire doar la imposibilitatea de a renunța ori transmite drepturile, precum și situația decesului autorului. Dar imposibilitatea urmării silite a autorului sub aspectul drepturilor nepatrimoniale rezultă din însuși caracterul lor nepatrimonial și inalienabil. Acest caracter este specific doar drepturilor nepatrimoniale, nu și drepturilor patrimoniale de autor. De pildă, dacă o instituție bancară execută un artist fiindcă nu a achitat la timp ratele unui credit ipotecar, banca nu va putea exercita dreptul său la integritate ori retragere asupra lucrărilor. Este vorba de valori morale, ce țin strict de persoana artistului.

Caracterul de perpetuitate a drepturilor morale este probabil cel mai contradictoriu dintre toate. Pe de o parte, aceste drepturi sunt strâns legate de autor, persoană fizică cu o existență efemeră. Pe de altă parte, ele au caracter perpetuu, deci nu par să mai urmeze autorul, fiindcă cu „durată limitată”, ci par a urma opera, care este veșnică. Acest aspect curios a fost și în doctrină, unde s-a menționat că acest caracter perpetuu reprezintă o excepție pentru un drept al personalității. Singura limitare legală este în privința tipurilor de drepturi care rămân perpetue: doar dreptul la divulgare, la paternitate și integritate supraviețuiesc autorului. În schimb, dreptul la nume și la

retractare se sting odată cu acesta. Ca și majoritatea celorlalte caractere specifice drepturilor morale, perpetuitatea acestora este de inspirație franceză, sens în care facem referire la art. L121-1 din Codul de proprietate intelectuală.

În cele din urmă, drepturile morale sunt și imprescriptibile. Așa cum am arătat deja, drepturile morale sunt atât de strâns legate de autor, ele nu pot fi înstrăinate ori urmărite silit. Prin acest aspect, ele devin în mod automat și drepturi imprescriptibile, în două sensuri: pe de o parte, drepturile morale nu pot fi *pierdute* de autor, chiar dacă acesta nu se folosește de ele. Iar, pe de altă parte, niciun terț nu poate să dobândească dreptul prin prescripția achizitivă (numită și uzucapiune).

În Capitolul III din lucrare am tratat mai departe regimul special al drepturilor morale după încetarea din viață a autorului. Art. 11 alin. (2) din Legea nr. 8/1996 prevede că exercițiul unor drepturi morale se transmite moștenitorilor sau organismelor de gestiune colectivă la decesul autorului. La o primă impresie, am putea vedea aceasta drept o excepție de la art. 11 alin. (1), unde se arată că drepturile morale nu pot fi înstrăinate. Totuși, aceasta este doar o aparentă excepție, fiindcă la moartea sa autorul nu renunță și nici nu își înstrăinează drepturile. Putem vedea această dispoziție legală ca un beneficiu suplimentar adus autorului și moștenitor săi, șansa ca o parte dintre prerogativele creatorului să dăinuiască inclusiv după decesul său, pe durată nelimitată. Față de drepturile nepatrimoniale, drepturile patrimoniale pot fi cedate, iar după moartea autorului acestea vor rămâne la dispoziția moștenitorilor doar 70 de ani.

Operele realizate într-o formă sau alta de colaborare sunt din ce în ce mai des întâlnite, motiv pentru care am dedicat un subcapitol separat drepturilor morale în cazul operei comune. Colaborarea în realizarea operelor are numeroase avantaje: îmbinarea unor minți creatoare cu idei diverse, multitudinea de perspective, posibilitatea de a promova opera rezultată mai eficient și prin mai multe canale de comunicare. Dar poate să creeze și anumite dezavantaje, mai ales din pricina reglementării legale deficitare. Se pune astfel problema: pot exista sau nu drepturi morale colective?

În cazul operei comune, contribuțiile autorilor pot fi identificate separat, în cazul operei divizibile (e.g. codul civil comentat, în care fiecare autor scrie câte un capitol) sau sunt imposibil de separat, în cazul creației indivizibile (e.g. un articol științific scris de doi profesori universitari împreună). În cazul operei comune divizibile, lucrurile sunt relativ simple. Cât timp putem „împărți” o lucrare în părți distincte, fiecare autor are puteri suverane asupra părții de creație care îi aparține. Dar ce se petrece în cazul operei indivizibile? Concluzia la care ajungem este că drepturile morale nu pier în cazul operei comune, dar nici nu se „colectivizează”. Ele există pentru coautori și rămân separate, pentru fiecare contributor în parte. Așadar, legea ne aduce într-o situație paradoxală,

unde coautorii operei comune indivizibile au drepturi morale de autor, dar nu le pot exercita. Acest blocaj se petrece doar când lipsește consensul, fiindcă dacă pentru o operă comună indivizibilă toți autorii sunt de acord cu aceeași direcție, drepturile morale ale autorilor există și se exercită foarte simplu, precum în cazul unei opere cu autor individual. Dar pentru scenariul în care autorii nu cad de acord, legea actuală nu oferă o soluție clară, așa că textul legal ar merita în mod clar îmbunătățit, sens în care am făcut o serie de propuneri *de lege ferenda*.

Pe lângă opera comună, am tratat mai departe și subiectul mai delicat al operei colective. Exemple comune de operă colectivă îl reprezintă dicționarele, enciclopediile, ziarele și unele website-uri. Doctrina a arătat că opera colectivă trebuie să îndeplinească două condiții: să fie creată sub responsabilitatea unei anume persoane (care naște o colaborare pe verticală, această persoană fiind pe o poziție de superioritate) și să existe o fuziune o contribuțiilor coautorilor, care face imposibilă atribuirea de drepturi separate acestora (luând naștere un tot unitar). Legea arată că în cazul operei în colaborare, drepturile de autor patrimoniale vor fi exercitate nu de autori în comun, ci de o singură persoană. Acesta este inițiatorul proiectului, un veritabil *project manager*, care și-a luat responsabilitatea pentru acesta. Un alt lucru deosebit cu privire la opera colectivă este că dreptul de autor poate fi exercitat și de o persoană juridică, nu doar o persoană fizică. Dar ce se petrece cu drepturile nepatrimoniale? Legea este din nou deficitară și ne obligă să oferim o serie de interpretări și ipoteze, pe care le-am expus pe larg în lucrare, alături de noi propuneri *de lege ferenda*.

La finalul Capitolului III din lucrare, înainte de concluzii, ne-am referit și la modalitățile multiple de protecție a drepturilor morale în legislația română. Apărarea drepturilor morale se poate realiza prin mijloace de drept civil, dar uneori chiar și prin mijloace de drept penal. Potrivit Legii nr. 8/1996, titularii pot cere instanței recunoașterea drepturilor lor și constatarea încălcării acestora, precum și despăgubiri pentru prejudiciul cauzat. De exemplu, scriitorul al cărui manuscris a fost publicat sub formă de ebook pe Amazon, sub numele unei alte persoane, poate cere recunoașterea încălcării dreptului la paternitatea operei, dar și sume de bani pentru că i s-a cauzat un prejudiciu, inclusiv daune morale. Uneori, observăm că instanțele române consideră că recunoașterea încălcării dreptului este suficientă și nu mai acordă despăgubiri morale titularului (sens în care am anexat jurisprudență). Alteori, din contră, se oferă despăgubiri substanțiale pentru încălcarea drepturilor de autor.

În plus, răspunderea în domeniul drepturilor de autor poate fi și penală, nu doar civilă. Dar tendința legislativă pare a fi mai degrabă în sensul dezincriminării acestor fapte, așa cum s-a petrecut în cazul dreptului la divulgare. Scopul dreptului penal, așa cum este acesta expus în doctrină, este apărarea împotriva infracțiunilor, a valorilor

sociale esențiale ale societății. Iar dreptul penal are astfel un caracter de drept public, având statul ca subiect dominant. Or în aceste cazuri considerăm că interesele apărute sunt mai degrabă private, nu publice.

Capitolul IV poartă denumirea „Drepturile morale în dreptul comparat” și cuprinde atât referiri la drepturile morale în legislații naționale, cât și drepturile morale în convenții internaționale.

În analiza legislațiilor străine primul loc îl va ocupa, desigur, dreptul francez. Dreptul francez a avut mereu o influență importantă în asupra legislației române, așa că domeniul drepturilor de autor nu face excepție. Drepturile morale s-au născut cu adevărat în jurisprudența franceză de sec. XIX, așa-numitul *droit moral*. În hotărâri judecătorești franceze încă din 1814 regăsim „schițate” dreptul la integritatea operei, la nume ori la divulgarea operei către public. Așadar Franța este țara de naștere a drepturilor morale, iar „inventatorul” lor este considerat a fi avocatul francez Andre Morillot, care a publicat o lucrare prin care identifica aceste drepturi morale în hotărâri ale instanțelor franceze și britanice. În ziua de astăzi, drepturile morale sunt incluse în Codul francez al proprietății intelectuale din 1992.

Legislația germană este de asemenea foarte importantă, nu neapărat ca influență pentru legea română (cum s-a întâmplat pentru legea franceză), ci datorită puterii economice pe care statul german o impune la nivel internațional. Dar și prin faptul că legislația sa, foarte organizată și concisă, prezintă unele principii care ar merita să ne dea inspirație *de lege ferenda*. În ziua de astăzi, drepturile morale sunt incluse în art. 12 și urm. din Legea germană asupra drepturilor de autor și drepturilor conexe din 1965.

Mai departe, dreptul anglo-saxon are o relevanță sporită atât prin contrast cu legea continentală, cât și pentru că pune numeroase probleme prin sistemul său centrat pe copyright. În acest sens, Marea Britanie are o istorie bogată în domeniul proprietății intelectuale, începând cu Statutul Reginei Anne din 1709, iar SUA continuă să clădească pe această istorie cu controversesele sale. Statele Unite sunt parte a Convenției de la Berna, dar au refuzat chiar și până în ziua de astăzi să „se supună” acesteia și conferă protecție extrem de limitată pe drepturi morale, prin Visual Artists Rights Act (VARA), exclusiv artiștilor vizuali.

După analizele de drept comparat, lucrarea continuă cu referiri la drepturile morale raportat la Acordul privind aspectele comerciale ale drepturilor de proprietate intelectuală (TRIPS), cea mai importantă convenție internațională în materia proprietății intelectuale din zilele noastre, urmat de Tratatul OMPI privind interpretările și execuțiile și fonogramele (WPPT), Tratatul OMPI privind drepturile de autor (WCT),

Declarația Universală a Drepturilor Omului (DUDO) și legislația Uniunii Europene. În ce privește aceasta din urmă, concluzia este că texte legale UE nu oferă o reglementare a drepturilor morale de autor, ci doar fac trimiteri la Convenția de la Berna sau, din contră, exclud cu totul aplicarea lor în cazul acestei categorii speciale de drepturi. Am analizat în acest sens Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE) și o serie de directive, atât din domeniul drepturilor de autor (Directiva 2009/24/CE privind protecția juridică a programelor pentru calculator, Directiva 2006/115/CE privind dreptul de închiriere și de împrumut, Directiva Consiliului 93/83/CEE privind programele prin satelit și retransmisia prin cablu), cât și din materii conexe, urmat de propuneri *de lege ferenda*

În **Capitolul V** am făcut o serie de referiri la drepturile morale și drepturile conexe. Conform Legii nr. 8/1996, se bucură de drepturi conexe trei categorii de persoane: artiștii interpreți și executanți, producătorii de înregistrări sonore sau audiovizuale și organismele din domeniul radio și TV. În lege sunt menționați numeroși artiști: cântăreți, dansatori, actori, performeri la orice fel de spectacole, fie că este vorba de instrumente muzicale, păpuși sau circ. Aceștia pot avea o reprezentare individuală sau colectivă. Am comparat de asemenea în lucrare dispozițiile legale din materia drepturilor morale ale autorului cu drepturile morale ale artiștilor interpreți sau executanți, față de care se pot observa cu ușurință o serie de asemănări, dar și deosebiri. De asemenea, drepturile conexe ale artiștilor interpreți sau executanți sunt regăsite nu doar la nivel național, ci și internațional, prin WPPT (WIPO Performances and Phonograms Treaty).

Drepturile morale au o serie de caracteristici care se aplică în orice situații, indiferent de contextul ori de subiectul de drept în cauză. Există însă anumite domenii unde acestea prezintă unele particularități, care merită explorate în detaliu. De aceea, **Capitolul VI** din teză a fost dedicat altor tipuri de creații, mai exact programele pentru calculator, Non-fungible tokens (NFT-uri), drepturile morale ale doctoranzilor, ale ghostwriter-ilor, opera derivată și, desigur, inteligența artificială (AI), care nu putea să lipsească dacă tratăm drepturile morale în „era digitală”.

Conform legii, protecția programelor pentru calculator include orice expresie a unui program, programele de aplicație și sistemele de operare, exprimate în orice fel de limbaj. La nivel european, cel mai important act legislativ în acest domeniu fiind Directiva 2009/24/CE a Parlamentului European și a Consiliului privind protecția juridică a programelor pentru calculator. Când vine vorba de drepturile morale de autor, probabil cel mai notabil aspect este că legiuitorul a exclus expres programele pentru calculator dintre operele care pot fi retractate. Vedem o problemă în faptul că retractarea a fost interzisă pentru programele de calculator, dar celelalte drepturi morale, nu. Așa

că am formulat o propunere *de lege ferenda* ca toate drepturile morale să fie eliminate în cazul programelor pentru calculator, nu doar dreptul la retractare.

NFT-urile, prescurtare pentru non-fungible token sau *jeton infungibil*, reprezintă un tip foarte inovator de operă digitală, ce a luat naștere în anul 2014, a devenit popular cu adevărat în 2020 și s-a extins extrem de rapid în următorii ani. După ce au cucerit piețele internaționale, ajungând o piață de milioane de dolari, NFT-urile au pătruns și în România. Tocmai datorită caracterului lor digital, drepturile morale de autor prezintă unele particularități pentru NFT-uri, în special când vine vorba de dreptul la paternitate și la nume.

Când vine vorba de drepturile morale ale doctoranzilor, am arătat întâi că lucrările de doctorat sunt cu adevărat opere, în sensul legii, iar studentul doctorand este autor unic, nu poate fi considerat coautor alături de profesorul coordonator. Legislația română în domeniul doctoratelor a fost modificată relativ recent, așa că ne-am referit la noua lege și felul în care drepturile autorului sunt impactate de limitările acestui tip special de lucrare.

În cazul ghostwriting-ului sau a *scrierilor-fantomă*, suntem în prezența unor opere realizate în numele și pentru o altă persoană, care va fi prezentat drept autorul oficial al operei în cauză. Scrierile-fantomă pot fi găsite la numeroase tipuri de opere, de la articole de blog, versuri de melodii, până la discursuri politice sau chiar biografii ale unor persoane cunoscute. Această ocupație a devenit o adevărată profesie, foarte răspândită în străinătate și care începe treptat să se manifeste și în România. Am tratat pe rând fiecare drept moral în cazul ghostwriter-ilor, dar și felul în care acestea sunt aplicabile (sau nu) pentru acest tip deosebit de operă.

Inteligența artificială sau AI este inteligența exprimată de mașinărie, comparativ cu inteligența naturală a oamenilor, care apare în mod automat la naștere și se dezvoltă ulterior prin educație formală și informală. Regăsim AI în domenii multiple, precum educația, comerțul electronic, medicina, social media.

BIBLIOGRAFIE

Cursuri, tratate, cărți, monografii

Lucrări autori străini

1. Cass R., *Laws of creation. Property rights in the world of ideas*, President and Fellows of Harvard College, 2013
2. Cornish W. R., *Intellectual Property*, Third Edition, Ed. Sweet & Maxwell, London, 1996
3. Craig P., Burca G., *EU Law. Text, cases, and materials*, Oxford University Press, 2008, p. 109
4. Helprin M., *Digital barbarism*, Haper Collins Publishers, 2009
5. Johnson S., *Guide to Intellectual Property*, Public Affairs New York, 2015
6. Litman J., *Digital Copyright*, Prometheus Books, New York, 2000
7. Lucas A., Lucas H.-J., Lucas-Schloetter A., *Traité de propriété littéraire et artistique*, 4e éditions, LexisNexis, Paris, 2012
8. Mazzone J., *Copyfraud and other abuses of intellectual property law*, Stanford University Press California, 2011
9. McCord G., *Copyright in cyberspace*, Neal-Schuman Publishers, Inc. 2001
10. Smith G. V., Parr R. L., *Proprietatea Intelectuală*, Ed. Irecson, București, 2008
11. Sundara Rajan M. T., *Moral rights*, Oxford University Press, 2011
12. U.S. Government Printing Office, Washington, 2014, *Hearing before the subcommittee on courts, intellectual property and the internet of the committee of the Judiciary House of Representatives*
13. U.S. Copyright Office, 1996, *The Register of Copyrights of the United States of America, Waiver of Moral Rights in Visual Artworks*

Lucrări autori români

1. Almășan A., *Drept civil. Dinamica Obligațiilor*, Ed. Hamangiu, București, 2018
2. Avram M., *Drept civil. Familia*, Ed. Hamangiu, București, 2016
3. Beleiu G., *Drept civil român*, ediție revăzută și adăugită de M. Nicolae și P. Trușcă, Ed. Universul Juridic, București, 2007
4. Bîrsan C., *Drept Civil. Drepturile reale principale*, Ed. Hamangiu, București, 2013
5. Bob M. D., *Probleme de moșteniri în vechiul și în noul Cod Civil*, Ed. Universul Juridic, București, 2012

6. Bodoaşcă T., Tarnu L. I., *Dreptul proprietății intelectuale*, Ed. Universul Juridic, București, 2021
7. Bogdan D., Selegean M., *Drepturi și libertăți fundamentale în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului*, Ed. All Beck, București, 2005
8. Boroș G., C. A. Angheliescu, *Curs de drept civil. Partea generală*, Ed. Hamangiu, București, 2012
9. Boroș G., *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, Ed. Hamangiu, București, 2010
10. Boroș G., Pivniceru M., Rădulescu T. V., Angheliescu C. A., *Drept Civil. Drepturile reale principale*, Ed. Hamangiu, București, 2011
11. Cărpenaru S. D., *Drept civil, Contractele speciale. Dreptul de autor. Dreptul de moștenire*, Universitatea din București, 1983
12. Cărpenaru S. D., *Tratat de drept comercial român*, Ed. Universul Juridic, București, 2012
13. Cătuna L., *Drept Civil. Proprietatea intelectuală*, Ed. All Beck, București, 2013
14. Ciobanu V. M., Briciu T. C., Dinu C. C., *Drept procesual civil. Drept execuțional civil. Arbitraj. Drept notarial*, Ed. Național, București, 2013
15. Ciobanu V. M., Nicolae M., *Noul Cod de procedură civilă comentat și adnotat*, Ed. Universul Juridic, București, 2013b
16. Cioclei V., *Drept Penal. Partea specială*, Ed. C. H. Beck, București 2009
17. Coman-Kund F., Ciobanu A. S., *Drept administrativ*, Ed. Universul Juridic, București, 2009
18. Deaconu Ș., *Drept constituțional*, Ed. C. H. Beck, București, 2022
19. Deak F., Cărpenaru S. D., *Drept civil, Contractele speciale. Dreptul de autor. Dreptul de moștenire*, Universitatea din București, 1983
20. Deak F., *Tratat de drept civil. Contracte speciale. Vol. III, actualizată de L. Mihai, R. Popescu*, Ed. Universul Juridic, București, 2007
21. Diaconiță V., *Dreptul proprietății intelectuale*, Ed. Hamangiu, București, 2023
22. Dincă R., *Contracte civile speciale în noul cod civil*, Ed. Universul Juridic, București, 2013
23. Dincă R., V. Roș, A. Speriș-Vlad, *Proprietate intelectuală*, Ed. C.H. Beck, București, 2018
24. Dominte N. R., *Dreptul proprietății intelectuale. Protecție juridică*, Ed. Solomon, București, 2021
25. Dragoș D. C., *Uniunea Europeană. Instituții. Mecanisme*, Ed. C. H. Beck, București, 2007

26. Dumitrașcu M. A., *Dreptul Uniunii Europene și specificitatea acestuia*, Ed. Universul Juridic, București, 2012
27. Dumitru B., *Natura drepturilor de proprietate intelectuală. Un drept impur sau către un drept al imaterialului?*, teză de doctorat Universitatea Nicolae Titulescu, Facultatea de drept
28. Eminescu Y., *Dreptul de autor. Legea nr. 8 din martie 1996 comentată*, Lumina Lex, București 1997
29. Eminescu Y., *Opera de creație și dreptul. O privire comparativă*, Ed. Academiei R.S.R., București, 1987
30. Filipescu I., *Drept civil - Dreptul de proprietate și alte drepturi reale*, Ed. Universul Juridic, București, 2006
31. Florea B., *Dicționar de dreptul proprietății intelectuale*, Ed. Universul Juridic, București, 2012
32. Fuerea A., *Manualul Uniunii Europene*, Ed. Universul Juridic, București, 2011
33. Gheorghiu G., *Protecția juridică a expresiilor culturale tradiționale*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 3/2023
34. Iancu G., *Drept constituțional și instituții politice*, Ed. C. H. Beck, București, 2010
35. Ionașcu A., N. Comșa, M. Mureșan, *Dreptul de autor în R.S.R.*, Ed. Academiei R.S.R., București, 1969
36. Iorgovan A., *Tratat de drept administrativ*, Ed. All Beck, București, 2005
37. Jugastru C., *Drept civil*, Ed. Universul Juridic, București, 2017
38. Lefterache L. V., *Drept penal. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2010
39. Lupan E., Pop I. S., *Tratat civil român. Persoanele*, Ed. C. H. Beck, 2007
40. Mihăilă O., *Dreptul proprietății intelectuale*, Ed. Universul Juridic, București, 2021
41. Mitrache C., *Drept penal român. Partea Generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2024
42. Motica R. I., Popa V., *Drept comercial român și drept bancar*, Ed. Lumina Lex, București, 1999
43. Moțiu G., *Contracte speciale*, Ed. Universul Juridic, București, 2015
44. Muraru I., Tănăsescu E. S., *Drept constituțional și instituții politice*, Ed. C. H. Beck, București, 2008
45. Neagu I., Damaschin M., *Tratat de procedură penală. Partea specială*, Ed. Universul Juridic, București, 2015
46. Nemeș V., *Drept Comercial*, Ed. Hamangiu, București, 2023

47. Olteanu E. G., *Drepturile morale și creația intelectuală*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 2006
48. Piperea F., *Drept Comercial. Întreprinderea*, Ed. C.H. Beck. București, 2012
49. Podaru O., Lupoina M. M., *Drept administrativ*, Ed. Hamangiu, București, 2021
50. Popa N., *Teoria generală a dreptului*, ed. 3, Ed. C.H. Beck, București, 2008
51. Romițan D. R., *Drepturile morale de autor*, Ed. Universul Juridic, București, 2007
52. Roș V., Bogdan D., Spineanu-Matei O., *Dreptul de autor și drepturile conexe. Tratat*, Ed. All Beck, București 2005
53. Roș V., *Dreptul proprietății intelectuale*, Vol 1, Ed. C.H. Beck, București, 2016
54. Roș V., Spineanu-Matei O., Bogdan D., *Dreptul proprietății intelectuale, Dreptul proprietății industriale, Mărcile și indicațiile geografice*, Ed. All Beck, București, 2003
55. Selejan-Guțan B., *Drept Constituțional și instituții politice*, Ed. Hamangiu, București, 2015
56. Seucan A. P., *Drepturi morale și drepturile patrimoniale de autor*, Ed. Universul Juridic 2015, București
57. Stănciulescu A. L., *Instituții de drept civil*, Ed. Hamangiu, 2012
58. Stănciulescu L., *Curs de drept civil. Succesiuni*, Ed. Hamangiu, București, 2012
59. Stănciulescu L., *Drept civil. Contracte*, Ed. Hamangiu, București, 2012
60. Stănescu B., C. Bîrsan, *Drept Civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Hamangiu, București, 2008
61. Stănescu C., *Drept Civil. Contractul de transport. Drepturile de creație intelectuală. Succesiunile*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1967
62. Stoica V., *Drept civil. Drepturile reale principale*, Ed. C. H. Beck, București, 2009
63. Șaguna D. D., Șova D., *Drept fiscal*, Ed. C. H. Beck, București, 2009
64. Șova D., *Drept fiscal*, Ed. C. H. Beck, București, 2011
65. Tăbârcă M., *Drept procesual civil*, vol. II, Ed. Universul Juridic, București, 2013
66. Theodoru G., *Tratat de drept procesual penal*, Ed. Hamangiu, București, 2008
67. Tofan D. A., *Drept administrativ*, Vol. I, Ed. C. H. Beck, București, 2008
68. Udroi M., *Drept Penal. Partea Specială*, Ed. C. H. Beck, 2014
69. Udroi M., *Procedură Penală. Partea Generală*, Ed. C. H. Beck, București, 2014
70. Ungureanu C. T., Voicu C. ș.a., *Noul Cod Civil. Comentarii, doctrină și jurisprudență*, Ed. Hamangiu, București, 2012

71. Ungureanu O., Munteanu C., *Drept civil. Persoanele*, Ed. Hamangiu, București, 2013
72. Vasilescu P., *Drept civil. Obligații*, Ed. Hamangiu, București, 2012

Articole

Articole autori străini

1. Hansmann H., Santilli M., *Authors' and Artists' Moral Rights: A Comparative Legal and Economic Analysis*, The Journal of Legal Studies, University of Chicago Law School, Vol. 26, Nr.1/1997
2. Kwall R. R., *The soul of creativity*, Stanford University Press, California, 2010
3. Nelson M. C., *Moral Rights in the United States*, The Ohio State University Libraries
4. Newman S., *The Development of Copyright and Moral Rights in the European Legal Systems*, Univeristy of Westminster School of Law, Marea Britanie, 2011
5. Rigamonti C. P., *Deconstructing Moral Rights*, Harvard International Law Journal, vol 47, nr. 2/2006
6. Sundara Rajan M. T., *Moral Rights and the Protection of Cultural Heritage: Amar Nath Sehgal v. Union of India*, International Journal of Cultural Property, Vol. 10, No. 1, pp. 79-94, 2001

Articole autori români

1. Adam N., *Dreptul la paternitatea operei în epoca plagiatului*, în Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale, București, nr. 4/2017
2. Anechitoae C., *Dreptul de „primă publicare” a bazelor de date*, în volumul *Provocările Dreptului de Autor* coordonat de V. Roș și C. R. Romițan, Ed. Hamangiu, București, 2022
3. Anechitoae C., *Operele orfane și operele anonime*, în Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 2/2009
4. Băieș G. C., *Verificarea sesizărilor de suspiciuni de plagiat. Procedură. Consecințe pentru autorul tezei, conducătorul tezei și școala doctorală*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 1/2022
5. Bălan E., *Divulgarea operei postume*, în Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale, nr. 1/2006
6. Boboc N., *Opera și suportul său. Privire asupra (licențierii) programelor pentru calculator*, în Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 3/2022
7. Bodoașcă T., Saharov N., *Contribuții la analiza semnificației juridice a plagiatului și autoplgiatului în reglementarea legii învățământului superior nr.*

- 199/2023 comparativ cea stabilită de Legea nr. 206/2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 1/2024
8. Bogza T., *Streaming - an (il)legal stream on the internet and not just a wordplay for copyright law*, în Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 1/2018
  9. Budileanu B., *Dreptul de autor în era digitală. O perspectivă asupra licențelor comune (Creative Commons)*, în Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 1/2020
  10. Budileanu C., *Dreptul de autor și operele de arhitectură*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 4/2023
  11. Budileanu C., *Rolul ideilor la întocmirea tezelor de doctorat și regimul juridic al ideilor, astfel cum acesta este reglementat în Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe și Legea nr. 206/2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 2/2021
  12. Buta P. G., *Disputele privind drepturile de proprietate intelectuală în fața organizației mondiale a comerțului (partea I)*, în Revista Română de dreptul proprietății intelectuale nr. 1/2019
  13. Cătuna L., *Opere și idei. Plagiat. Excepția Excepției*, în Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 1/2009
  14. Cercel S., *Considerații privind unificarea legislativă a României în perioada 1918-1928*, Revista De Științe Juridice nr. 2/2018
  15. Creață M. L., Marinescu A. M., *Directiva (UE) 2019/790 a Parlamentului European și a Consiliului din 17 aprilie 2019 privind dreptul de autor și drepturile conexe pe piața unică digitală și de modificare a Directivelor 96/9/CE și 2001/29/CE*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 2/2019
  16. Dima L. M., Marcu Șiman C. M., *Considerații critice pe marginea răspunderii etice în lumina Legii nr. 206/2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare*, în Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 2/2022
  17. Dominte N. R., *Creativitate și valoare estetică în domeniul desenelor și modelelor*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 4/2023
  18. Dominte N. R., *Raportul juridico-semantic dintre creativitate și originalitate*, în Revista română de dreptul proprietății intelectuale nr. 2/2014
  19. Dumitrașcu R. A. D., *Protecția juridică a programelor pentru calculator*, Ed. Universul Juridic, București, 2021
  20. Dumitrașcu R., *Drepturi de proprietate intelectuală pentru dezvoltarea tehnologiilor cu inteligență artificială din perspectiva rezoluției Parlamentului*

- European din 20 octombrie 2020*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 3/2023
21. Dumitrașcu R., *Tendențe noi de apreciere a pasului inventiv. Cauza Ficep Corporation vs. Peddinghaus Corporation* în Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 3/2022
  22. Dunca R. G., *Blockchain & Copyright – o revoluție a creativității*, în Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 3/2022
  23. Florea B., *Aspecte privind operele orfane în reglementarea actuală*, în Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 1/2019
  24. Florea S., *Aspecte privind protecția secretelor comerciale prin ordonanța de urgență nr. 25/2019*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 4/2023
  25. Gheorghiu F., Enache N., *Regimul juridic al operelor dematerializate furnizate prin descărcare online*, în Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 3/2022
  26. Gheorghiu G., *Considerații asupra transpunerii art. 17 din Directiva 2019/790 a Parlamentului European și a Consiliului din 17 aprilie 2019 privind dreptul de autor și drepturile conexe pe piața unică digitală*, în Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 3/2021
  27. Gheorghiu G., *Libertatea de creație de la marea unire și până în prezent*, Revista De Științe Juridice nr. 2/2018
  28. Gheorghiu G., *Orientări cu privire la anumite aspecte ale Directivei 2004/48/ce a Parlamentului European și a Consiliului privind respectarea drepturilor de proprietate intelectuală*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 1/2024
  29. Gheorghiu H., *Libertatea de creație și dreptul moral de autor*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 3/2018
  30. Hegheș N. E., *Dreptul de autor. Despăgubiri morale solicitate pentru pretinsa încălcare a drepturilor morale de autor. Contract de cesiune. Utilizarea operei ca fundal muzical al unor emisiuni tv informative*, Revista Română de dreptul proprietății intelectuale nr. 3/2018
  31. Hegheș N. E., *Reproducerea neautorizată pe sisteme de calcul a programelor pentru calculator*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 4/2023
  32. Hotca M. A., *Câteva considerații privind inteligența artificială*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 3/2023
  33. Ionescu C., *Desăvârșirea unității statale și naționale a României – un proces istoric obiectiv*, Revista De Științe Juridice nr. 2/2018

34. Irimescu G. M., *Protecția ca mărci a operelor (sau ce se întâmplă atunci când mărcile „atacă” domeniul public)*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 4/2023
35. Iulia T., Ursulean I., Alexandru S., *Considerații privind operele postume* în Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale, nr. 2/2010
36. Laurențiu M. A., *Site-urile web sub lupa proprietății intelectuale: Adblocking*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 2/2022
37. Livădariu A., *Analiză privind impactul Directivei privind dreptul de autor în piața unică digitală asupra mass-media și agregatorilor de conținut online*, în Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 3/2019
38. Marinescu A. M., *Complexitatea dreptului de comunicare publică*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 3/2023
39. Marinescu A. M., *Etape de cercetare în domeniul proprietății intelectuale*, în Revista Română de dreptul proprietății intelectuale nr. 2/2017
40. Marinescu A. M., *Procedurile reglementate conform dispozițiilor legii nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, republicată, modificată și completată*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 1/2024
41. Marinescu A.M., *Tokenurile nefungibile și despre arta generativă*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 4/2021
42. Mihăilă O., *Problema digitalizării în încercarea de protecție a drepturilor de proprietate intelectuală*, în Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 4/2021
43. Mușat A. B., *Sampling-ul muzical – între libertatea artistică și încălcarea drepturilor de autor*, în Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 3/2022
44. Nemeș V., Fierbințeanu G., *Dreptul de autor în societatea informațională sau Cui i-e frică de accesul la date?*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 3/2023
45. Nicolăescu T. G., *Pledoarie pentru o lege unitară a drepturilor de autor a Uniunii Europene*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 2/2022
46. Olteanu E. G., Cercel S., *Exercitarea drepturilor morale de autor de către mostenitori* în Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 18/2009
47. Olteanu E. G., *Considerații cu privire la conceptul de autoplagiat*, în Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 4/2009
48. Olteanu E. G., *Originalitatea operei condiție absolut necesară de protecție a acesteia prin drept de autor*, în Revista de studii juridice nr. 28/2003
49. Poenaru L. T., *Protecția dreptului de autor în dreptul penal*, Ed. C. H. Beck, București, 2015

50. Popovici P., *Marea Unire și dinamica legislativă în materia proprietății intelectuale*, Revista Romana de Dreptul Proprietății intelectuale nr. 4/2017
51. Popovici P., *Precizări privind dreptul de retractare a unei opere*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 3/2012
52. Prichici E. P., *Poate fi comparat programul pentru calculator cu un cal troian în cetatea dreptului de autor?*, în Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 1/2017
53. Rădășanu G., *Răspunderea juridică pentru încălcarea eticii în activitatea de cercetare și întocmire a tezei de doctorat*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 1/2022
54. Romițan B. R., *Originalitatea – condiție esențială de protecție a creațiilor intelectuale din domeniul literar, artistic sau științific*, în Dreptul nr. 7/2008
55. Romițan C. R., *Drepturile morale de autor sub imperiul Legii nr. 8/1996*, în Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale, nr. 1/2007
56. Romițan C. R., *160 de ani de drept de autor în România*, în Revista Romana de Dreptul Proprietății intelectuale nr. 3/2022
57. Romițan C. R., *Condiții cerute pentru protecția operelor în cadrul dreptului de autor*, Revista de Științe Juridice nr. 1/2007
58. Romițan C. R., *Dreptul de citare și limitele dreptului de citare*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 1/2024
59. Romițan C. R., *Scurtă retrospectivă a primelor reglementări ale dreptului de autor pe plan internațional*, în Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 3/2020
60. Romițan C.R., *135 de ani de la adoptarea Convenției de la Berna din 1886 - O Magna Carta a dreptului internațional de autor*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 1/2022
61. Romițan M., *Congresul pentru protecția proprietății literare și artistice de la București din anul 1906*, Revista Romana de Dreptul Proprietății intelectuale nr. 1/2004
62. Romițan M., *Considerații cu privire la noțiunea de autoplagiat*, în Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 3/2008
63. Romițan M., *Unele considerații cu privire la noțiunea de plagiat*, în Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 2/2008
64. Roș V., *Fundamentele dreptului internațional al dreptului de autor. Rolul asociației literare și artistice internaționale (ALAI) în adoptarea Convenției de la Berna privind proprietatea literară și artistică*, în Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 4/2021

65. Roș V., Livădariu A., *Drepturile morale de autor în epoca inteligenței artificiale*, publicat în Provoacăriile dreptului de autor la 160 de ani de la prima lor reglementare legală în România, Editura Hamangiu, 2022
66. Roș V., Romițan C. R., Livădariu A., *Caragiale și drepturile sale morale sau Năpasta și năpastele lui Caragiale* în Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 4/2019
67. Seucan A. P., *Dreptul la divulgare, dreptul la nume și dreptul la paternitatea operei – drepturi morale ale autorului*, în Revista Română de Drept Comercial nr. 11/2003
68. Soltan V., *Lipsirea de profit ca sancțiune în materia proprietății intelectuale*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 2/2022
69. Speriusi-Vlad A., *Creația intelectuală între lucru necorporal, bun incorporeal și drepturile asupra acesteia*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 4/2023
70. Speriusi-Vlad A., *Despre măsurile provizorii din domeniul proprietății intelectuale de la general la particular (I)*, în Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 3/2021
71. Speriusi-Vlad A., *Despre originalitate, noutate, prioritate și despre plagiat*, în Revista română de dreptul proprietății intelectuale nr. 3/2014
72. Speriusi-Vlad A., *Epuizarea dreptului de divulgare a creației intelectuale*, în Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 1/2014
73. Stanciu M., Niculescu S., *ADN-ul creației inteligenței artificiale. Dreptul de autor asupra artei generative*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 2/2022
74. Stanciu M., *O imagine pixelată asupra încălcării drepturilor de autor în utilizarea inteligenței artificiale*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 4/2023
75. Stroe A., *Perspectives upon consumption and happiness*, CKS Journal 2016
76. Tudorache M., *Obligațiile legale ale organismelor de gestiune colectivă față de utilizatori introduse prin Legea nr. 69/2022*, în Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 3/2022
77. Uluitu A. G., *Aspecte teoretice și practice referitoare la drepturile de proprietate intelectuală născute în executarea contractului individual de muncă*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 3/2023
78. Vișoiu R., *Considerații de drept comparat privind regimul juridic al mărcilor-SUA versus România*, în Revista Dreptul nr. 2/2021
79. Vișoiu R., *Drepturile morale ale autorului tezei de doctorat. Limitări și particularități*, în Revista română de dreptul proprietății intelectuale nr. 1/2022

80. Vișoiu R., *Ghostwriting-ul sau scrierile-fantomă*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 1/2021
81. Vișoiu R., *Reglementarea drepturilor morale de autor în Uniunea Europeană*, în Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 3/2022
82. Zidaru G. L., Briciu T., *Observații privind unele dispoziții de drept tranzitoriu și de punere în aplicare a NCPC*, disponibil pe site-ul Juridice
83. Zidaru L., *Considerații privind noua reglementare a drepturilor patrimoniale de autor*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 1/2005

Legislație

Legislația Uniunii Europene:

1. Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene (TFUE)
2. Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE)
3. Directiva 2009/24/CE privind protecția juridică a programelor pentru calculator
4. Directiva 2006/115/CE privind dreptul de închiriere și de împrumut
5. Directiva 93/83/CEE privind programele prin satelit și retransmisia prin cablu
6. Directiva 2006/116/CE privind durata de protecție a dreptului de autor și a anumitor drepturi conexe
7. Directiva (UE) 2019/790 privind dreptul de autor și drepturile conexe pe piața unică digitală
8. Directiva 96/9/CE privind protecția juridică a bazelor de date
9. Directiva 2001/29/CE privind armonizarea anumitor aspecte ale dreptului de autor și drepturilor conexe în societatea informațională
10. Directiva 2004/48/CE privind respectarea drepturilor de proprietate intelectuală

Legislație națională

România:

1. Constituția României din 2003
2. Constituția României din 1923
3. Constituția României din 1866
4. Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe
5. Legea nr. 206/2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare

6. Legea nr. 554/2004 privind contenciosul administrativ
7. Legea nr. 69/2022 pentru modificarea și completarea Legii nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe
8. Legea nr. 178/1997 pentru autorizarea și plata interpreților și traducătorilor
9. Legea nr. 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil
10. Legea nr. 677/2001 pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date
11. Legea nr. 199/2023 a învățământului superior
12. Legea nr. 205/2000 pentru ratificarea Tratatului OMPI. privind dreptul de autor
13. Legea nr. 77/1998 pentru aderarea României la Convenția de la Berna pentru protecția operelor literare și artistice
14. Legea nr. 126/1923 asupra proprietatii literare si artistice
15. Legea nr. 285/2004 pentru modificarea și completarea Legii nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe
16. Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative
17. Legea nr. 133/1994 pentru ratificarea Acordului de la Marrakech privind constituirea Organizației Mondiale de Comerț
18. Legea nr. 69/2022 pentru modificarea și completarea Legii nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe
19. Legea presei din 1862
20. Legea nr. 596/1946 pentru contractul de edițiune și dreptul de autor în materie literară
21. Decretul nr. 321/1956 privind dreptul de autor
22. Decretul nr. 19/1951 pentru dreptul de autor asupra operelor proprii a fi tipărite
23. Decretul 428/1952
24. Decretul nr. 212/1974 pentru ratificarea Pactului internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale și Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice
25. Decretul nr. 1175/1968 privind ratificarea Convenției pentru instituirea Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale
26. Decretul nr. 1172/1968 pentru modificarea Decretului nr. 321/1956 privind dreptul de autor
27. Decretul nr. 591/1955 pentru reglementarea contractelor privitoare la executarea lucrărilor de artă plastică, precum și achiziționarea de lucrări de artă plastică și de obiecte de muzeu

Regatul Unit:

1. Statutul Reginei Anne din 1709
2. Legea dreptului de autor, a designului și patentelor din 1988

Franța:

1. Codul francez al proprietății intelectuale din 1992
2. Codul lui Napoleon din 1804

Germania:

1. Cod Civil German
2. Legea germană asupra drepturilor de autor și drepturilor conexe din 1965

Statele Unite ale Americii:

1. Constituția Statelor Unite
2. The Copyright Act din 1976
3. The Copyright Act din 1909
4. Copyright Act din 1790
5. Visual Artists Rights Act (VARA) din 1990
6. The Lanham Act (Trademark Act din 1946)
7. Universal Copyright Convention (UCC) din 1952
8. The U.S. Code

Jurisprudență

Curtea de Justiție a Uniunii Europene (Curtea de Justiție și Tribunalul):

1. Hotărârea CJUE în cauza Deckmyn v. Vandersteen, C-201/13
2. Hotărârea CJUE în cauza Tom Kabinet, C-263/18
3. Hotărârea CJUE în cauza Castorama Polska and Knor, C-628/21

Instanțe din România

1. Trib. Buc., S. V civ, Dec. nr. 1097/2018
2. Trib. Buc. S. III civ, Dec. nr. 785/2014

3. ICCJ, S. I civ, Dec. nr. 1716/2020
4. ICCJ, S. I civ, Dec. nr. 4247/2018
5. ICCJ, S. I civ, Dec. nr. 805/2016
6. ICCJ, S. I civ, Dec. nr. 4502/2013
7. C. Ap. Buc, s. civ, Dec. nr. 135/2005
8. C. Ap. Buc. S. IX civ. Dec. nr. 392A/2005
9. Trib. Buc. S. V civ. Dec. nr. 643/2009
10. Trib. Buc. S. V civ. Dec. nr. 423/2014
11. Trib. Buc. s. IV civ. Sent. Civ. nr. 669/2013
12. Trib. Buc. s. III civ. Sent. Civ. nr. 1677/2011
13. Trib. Buc. s. II pen. Sent. nr. 373/2011
14. Trib. Buc, s. II civ. Sent. nr. 1198/2011

Instanțe din India

1. Amar Nath Sehgal v. Union of India High Court of India in 1992

Instanțe din SUA

2. Gilliam v. American Broadcasting Companies este un caz judecat de instanțele din SUA în anul 1976 United States Court of Appeals, Second Circuit
3. Dastar Corp. v. Twentieth Century Fox Film Corp 2003 United States Court of Appeals for the Ninth Circuit

Instanțe din Canada

1. Snow v. The Eaton Centre Ltd 1982 Ontario High Court of Justice

Spania

1. Santiago Calatrava vs. the City of Bilbao, 2007

Bibliografie online sau e-bibliografie

1. <http://catalog.bibmet.ro>
2. <http://graphics8.nytimes.com>
3. <http://store.ectap.ro>
4. <http://www.create-legal.com>
5. <http://www.newyorker.com>
6. <http://www.rolii.ro>
7. <https://aleph.bibnat.ro>

8. <https://anothercoolro.wordpress.com>
9. <https://archive.org>
10. <https://arhitectura-1906.ro>
11. <https://as-alai.ro>
12. <https://assets.publishing.service.gov.uk>
13. <https://boris.unibe.ch>
14. <https://boris.unibe.ch>
15. <https://can-mex-usa-sec.org>
16. <https://carturesti.ro>
17. <https://chat.openai.com>
18. <https://christojeanneclaude.net>
19. <https://commission.europa.eu>
20. <https://constitution.congress.gov>
21. <https://core.ac.uk>
22. <https://creativecommons.org>
23. <https://curia.europa.eu>
24. <https://data.consilium.europa.eu>
25. <https://dexonline.ro>
26. <https://dooce.com>
27. <https://ec.europa.eu>
28. <https://economictimes.indiatimes.com>
29. <https://edition.cnn.com>
30. <https://eleonora-sparaciari.medium.com>
31. <https://elephantartonline.com>
32. <https://elephantartonline.com>
33. https://en.wikipedia.org/wiki/Fan_fiction
34. <https://eur-lex.europa.eu>
35. <https://fr.wikisource.org>
36. <https://historia.ro>
37. <https://hubpages.com>
38. <https://humanitas.ro>
39. <https://iclg.com>
40. <https://indiancaselaw.in>

41. <https://ipkitten.blogspot.com>
42. <https://ir.lawnet.fordham.edu>
43. <https://ivcelnaiv.ro>
44. <https://journals.sagepub.com>
45. <https://judicature.duke.edu>
46. <https://lablouseroumaine.io>
47. <https://legalup.ro>
48. <https://library.osu.edu>
49. <https://life.hotnews.ro>
50. <https://londonghostwriting.com>
51. <https://m.ziare.com>
52. <https://meditatiifacultate.ro>
53. <https://music.apple.com>
54. <https://mymodernmet.com>
55. <https://news.artnet.com>
56. <https://news.yahoo.com>
57. <https://nftnow.com>
58. <https://ogc.harvard.edu>
59. <https://papers.ssrn.com>
60. <https://pigcasso.org>
61. <https://portal.just.ro>
62. <https://prisma-ai.com>
63. <https://respiro.ro>
64. <https://retractionwatch.com>
65. <https://ro.wikipedia.org>
66. <https://romania.europalibera.org>
67. <https://scholar.google.com>
68. <https://shakespeareauthorship.com>
69. <https://single-market-economy.ec.europa.eu>
70. <https://stirileprotv.ro>
71. <https://supreme.justia.com>
72. <https://thedali.org>
73. <https://theguyliner.com>

74. <https://time.com>
75. <https://ukdhm.org>
76. <https://ultimatepublishinghouse.com>
77. <https://unesdoc.unesco.org>
78. <https://www.agathachristie.com>
79. <https://www.agerpres.ro>
80. <https://www.alai.org>
81. <https://www.amazon.com>
82. <https://www.americanbar.org>
83. <https://www.archdaily.com>
84. <https://www.artlawgallery.com>
85. <https://www.astraduceri.ro>
86. <https://www.authorservicesaustralia.com.au>
87. <https://www.bbc.com>
88. <https://www.bethgalston.com>
89. <https://www.bloguluotrava.ro>
90. <https://www.britannica.com>
91. <https://www.cartearomaneasca.ro>
92. <https://www.cbsnews.com>
93. <https://www.civil.law.cam.ac.uk>
94. <https://www.clickatell.com>
95. <https://www.cnbc.com>
96. <https://www.copyright.gov>
97. <https://www.critlarge.com>
98. <https://www.curteaveche.ro>
99. <https://www.digi24.ro>
100. <https://www.editurasolomon.ro>
101. <https://www.elefant.ro>
102. <https://www.europarl.europa.eu>
103. <https://www.forbes.com>
104. <https://www.freelancer.co.ro>
105. <https://www.gandul.ro>

106. <https://www.gds.ro>
107. <https://www.gesetze-im-internet.de>
108. <https://www.glasulcetatii.ro>
109. <https://www.goodreads.com>
110. <https://www.hbomax.com>
111. <https://www.imdb.com>
112. <https://www.independent.co.uk>
113. <https://www.istockphoto.com>
114. <https://www.italaw.com>
115. <https://www.jasper.ai>
116. <https://www.journalismfund.eu>
117. <https://www.journals.uchicago.edu>
118. <https://www.juridice.ro>
119. <https://www.law.cornell.edu>
120. <https://www.lawteacher.net>
121. <https://www.legalservicesindia.com>
122. <https://www.legifrance.gouv.fr>
123. <https://www.legifrance.gouv.fr>
124. <https://www.lexology.com>
125. <https://www.librariaonline.ro>
126. <https://www.litera.ro>
127. <https://www.looper.com>
128. <https://www.martenscentre.eu>
129. <https://www.martinimanna.com>
130. <https://www.mediafax.ro>
131. <https://www.midjourney.com>
132. <https://www.mirror.co.uk>
133. <https://www.mtv.com>
134. <https://www.nature.com>
135. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov>
136. <https://www.netflix.com>
137. <https://www.nme.com>
138. <https://www.npr.org>

139. <https://www.nytimes.com>
140. <https://www.nytimes.com>
141. <https://www.ohchr.org>
142. <https://www.okazii.ro>
143. <https://www.pcworld.com>
144. <https://www.plagiarismtoday.com>
145. <https://www.poynter.org>
146. <https://www.protranslate.net>
147. <https://www.radioromaniacultural.ro>
148. <https://www.redbull.com>
149. <https://www.reuters.com>
150. <https://www.rollingstone.com>
151. <https://www.sciencedaily.com>
152. <https://www.scj.ro>
153. <https://www.scoaladeredactori.ro>
154. <https://www.shutterstock.com>
155. <https://www.sportingnews.com>
156. <https://www.standard.co.uk>
157. <https://www.straightdope.com>
158. <https://www.taylorwessing.com>
159. <https://www.theatlantic.com>
160. <https://www.thecollector.com>
161. <https://www.theguardian.com>
162. <https://www.theguardian.com>
163. <https://www.thetimes.co.uk>
164. <https://www.theverge.com>
165. <https://www.traduceriacp.ro>
166. <https://www.unite.ai>
167. <https://www.universuljuridic.ro>
168. <https://www.vice.com>
169. <https://www.wionews.com>
170. <https://www.wipo.int>

171. <https://www.wisbar.org>
172. <https://www.wto.org>
173. <https://www2.deloitte.com>
174. <https://ziarillumina.ro>
175. <https://zikredilli.com/>